

Definint les posicions per un debat futur

Ressenya d'*Our posthuman future*, de Francis Fukuyama i *Redesigning humans*, de Gregory Stock.

Pot ser degut al meu caràcter una mica excèntric, però el cert és que la primera cosa que vaig fer quan vaig tenir aquests dos llibres damunt la taula va ser comparar les seves llistes de referències. Després de tot, tracten el mateix tema —la modificació genètica de les persones— i, només amb el disseny de les portades, deixen clar que arriben a conclusions ben diferents. Per si serveix la dada, només una vintena escassa de referències coincideixen, d'unes tres-centes que cita cada autor. Les coincidències són exemples de tota la vida: l'estudi Minnesota de bessons, treballs clàssics sobre genètica de l'alcoholisme, l'agressivitat i l'homosexualitat, la història del Projecte Genoma Humà, les màquines espirituals de Ray Kurzweil, Edward Wilson sobre la naturalesa humana i, no podien faltar, Ian Wilmut i l'ovella Dolly.

Malgrat aquesta aparent discrepància, Fukuyama i Stock han escrit dos llibres molt semblants, que s'entrecreuen moltes vegades i que, sovint, diuen gairebé el mateix. La diferència —el que fa que en una portada ens somrigui un nen preciós i a l'altra uns bebès sortits de *La invasió dels lladres de cossos*— és en els detalls.

Els arguments d'un i altre fan així:

Francis Fukuyama ens situa brutalment en context i ens avisa de quines seran les conclusions, amb referències a *1984* i *Un món feliç* per recordar-nos que l'enginyeria social i les utopies no sempre acaben com volien els seus promotors. Si bé és cert que la tecnologia de la informació no ha tingut l'efecte opressor que descrivia Orwell, falta per veure si el progrés de la biologia al llarg del segle XXI no suposarà la desfeta de la humanitat. La naturalesa humana afavoreix la democràcia liberal capitalista i, si modifiquem aquesta naturalesa, no sabem quina mena de societat ens trobarem. Els quatre capítols centrals d'aquesta part descriuen els progressos i les possibilitats immediates i remotes de les quatre tècniques fonamentals de la

biologia contemporània: la genètica de la conducta, la neurofarmacologia, la prolongació de la vida i la manipulació genètica.

La segona part està dedicada a una anàlisi de la naturalesa humana: d'on surten els drets, la naturalesa i la dignitat humanes. L'objectiu és identificar el Factor X, aquella part de la humanitat tan fonamental que, si la modifiquem, deixem de ser humans i esdevenim *posthumans*. Com a superació dels enfocaments teològics i utilitaris dels drets humans i la dignitat humana, Fukuyama anomena el seu enfocament *filosòfic*, a falta d'un nom millor.

La tercera part és una proposta de regulació d'aquest camp. Fukuyama argumenta que el fet que algú pugui desobeir una prohibició no és una raó per no establir aquesta prohibició. Fukuyama proposa l'establiment de lleis estatals i internacionals per protegir els valors més preuats de la societat, els que, segons ell, ens fan humans. Algunes tècniques, com el diagnòstic preimplantació i la modificació de les cèl·lules germinals, haurien de ser regulades i altres —especialment, la clonació d'humans— haurien de ser prohibides totalment.

Gregory Stock té un plantejament molt diferent. El seu llibre és més desordenat i directe, sense tant bagatge filosòfic i amb més exemples i explicacions tècniques. La seva tesi és simple: les tècniques d'elecció germinal (que inclouen la clonació, el diagnòstic preimplantació, la introducció de material genètic en cromosomes artificials i la manipulació de la línia germinal) són eines poderoses i no hi ha manera de prohibir-les, com no s'hauria pogut prohibir la màquina de vapor al segle XVIII. La superació de l'espècie humana no vindrà de la part de les màquines i la intel·ligència artificial, sinó de l'ús generalitzat de tècniques d'elecció germinal. Aquestes modificacions ens faran més llestos i ens ajudaran a viure més anys amb bona salut, més que no pas els implants de ginys mecànics —excepte els que no poden funcionar de cap més manera, com els marca-passos. La seva proposta és que les tècniques d'elecció germinal siguin jutjades en funció del balanç entre risc i benefici i no amb criteris filosòfics. L'únic efecte de la prohibició de tècniques com la clonació o el diagnòstic preimplantació serà que aquestes tècniques es faran de sotamà i quedaran només a l'abast dels que s'ho puguin permetre.

A l'inici del llibre Fukuyama ens recorda que sovint descartem les opinions que no ens agraden sense aturar-nos a discutir-ne la substància: una subtil recomanació a

filat prim i no fer un capmàs. Aleshores, ¿quina és la substància que sustenta aquestes conclusions? Si un i altre parteixen dels mateixos exemples, ¿on apareixen les diferències entre ambdós llibres?

Bàsicament, la diferència és la posició prèvia: Stock és un utilitarista confès que defensa que la característica principal dels humans és que evolucionem (evolucionem *en grup*, caldria afegir-hi, si no volem incloure tota la biosfera dins la humanitat). Per tant, si ara els humans podem dirigir la nostra evolució, aquesta capacitat també és humana i el resultat serà humà, per molt llunyà que ens resulti. Per la seva banda, Fukuyama és un naturalista laic: defensa l'existència d'una naturalesa humana com a font dels nostres drets i com a origen de la dignitat humana i avisa que, si modifiquem la naturalesa humana, perdrem la referència on es basen aquests fonaments ètics. Dic *laic* perquè defuig el misticisme que considera la natura com la referència de tot allò que és bo. Aquesta és una de les moltes contorsions del seu llibre: Fukuyama coincideix plenament amb Edward Wilson i altres defensors del caràcter essencial de la naturalesa humana, fonamenta els seus arguments en citacions de Nietzsche —que, en aquests temps que corren, és d'una encomiable incorrecció política— però, de sobte, perd contacte amb les referències que el guiaven. Quan Nietzsche parla de la *superació* dels humans Fukuyama interpreta que, si hi ha una gradació de drets entre els humans i la resta, aquesta gradació s'estén als humans i aboleix la igualtat en què es basen els nostres drets.

Entre les coincidències més evidents, cal dir que un i altre són tecnòfils, per bé que en grau diferent. Això separa Fukuyama dels ludites contemporanis que, amb l'aparició d'aquest llibre, es preparaven per rebre a les seves files un destacat desertor del bàndol capitalista liberal. De fet, tots dos coincideixen a destacar que les noves tecnologies genètiques estan esborrant les divisions clàssiques entre dretes i esquerres: moltes feministes que defensen l'avortament lliure i gratuït com a dret bàsic de la dona estan totalment en contra dels diagnòstics preimplantació i les manipulacions germinals, mentre que un grup tan poc progressista —segons els barems habituals— com els amish, que rebutgen l'electricitat i els motors de combustió interna, han incorporat el tabac modificat biotecnològicament als seus cultius i participen en assajos de teràpia gènica. Tots dos revisiten l'argument del *pendent relliscós*: Fukuyama per avisar-nos que no entrem en una *cursa armamentística* per millorar les característiques dels nostres fills i Stock per anunciar que aquesta cursa és inevitable. També un i altre coincideixen a acceptar que els

humans *som diferents*. Potser som iguals davant la llei, i això és el que els nostres drets defensen, però indubtablement som diferents en moltes de les nostres característiques físiques bàsiques. Mentre no es demostrï altrament, els processos mentals es basen en processos físics i els estudis de genètica de la conducta i neurobiologia que citen tots dos autors confirmen que gran part de les nostres personalitats es desenvolupen a partir d'una base heretada.

El punt dèbil del raonament de Fukuyama és la tensió entre la recerca d'un element essencial que ens faci humans —el Factor X— i el que podem fer amb ell quan el trobem. Com a gradació d'urgència, les manipulacions genètiques són de molt abast i potencialment més impactants, però les modificacions farmacològiques són entre nosaltres ara mateix i poden tenir un efecte molt més immediat. Fukuyama identifica —vagament— el Factor X amb les emocions humanes i, per tant, veu el Prozac i la Ritalina com a greus amenaces per la nostra naturalesa. Amb referències al soma de Huxley, fa una caricatura molt poc matisada de la *medicalització* de la nostra espècie. Segons ell, aquests fàrmacs són eines fàcils per alçar la moral de les dones deprimides i atuir els nens hiperactius, en lloc de prendre les mesures socials per evitar les depressions i la hiperactivitat. Aquests salts sovintejats a banda i banda de la línia entre el paper de la genètica i la societat en la conducta humana fan venir ganes de cridar “en què quedem!?”.

Per la seva banda, el punt més dèbil del raonament d'Stock és la seva valoració de les possibilitats d'algunes tecnologies i les seves conseqüències. La seva projecció del futur dels cromosomes artificials i el diagnòstic preimplantació ha aixecat crítiques molt dures dels que hi treballen (entre altres, Lord Robert Winston, un pioner del diagnòstic preimplantació). Quan parla de les conseqüències de la longevitat calcula que ens podrem desfer de tots els inconvenients físics de viure més temps i que a les noves generacions no els importarà tenir dues o tres generacions de treballadors actius ocupant els llocs de poder —o de treballadors retirats cobrant pensions de jubilació, aquesta és bona.

Un punt on tant l'un com l'altre emboliquen la troca és en la valoració de les combinacions entre humans i altres menes d'estofa. Stock no defineix exactament la naturalesa humana i, per tant, no s'ha de preocupar de res, però el seu futur de disseny genètic i les seves interaccions entre màquines i humans són tan desbordades que sonen a predicció condemnada al fracàs, no obstant els implants

de còclea. Fukuyama revisita el vell argument dels trasplantaments: ¿fins a quin punt una persona amb un cor de porc és encara una persona? Si modifiquem el que tenim en comú, ¿ens podem considerar encara humans els uns als altres? Sobre el paper, l'espècie humana és panmíctica, però no cal ser un observador perspicaç per adonar-se que, a la pràctica, molts grups humans no es barregen amb molts altres grups humans. És poc probable que una manipulació de la línia germinal per eliminar, posem per cas, les variants del gen *CFTR* que causen la fibrosi quística, tingués cap impacte en la població humana en general, fins i tot si tècnicament fos possible. Els exemples de la Xina i altres països on les nenes no són benvingudes mostren que és possible desequilibrar la composició genètica d'una població mitjançant una rudimentària enginyeria social, però entre això i l'establiment d'una nova soca d'humans amb un cromosoma extra ple de complements de luxe hi ha un salt que, tècnicament, ni els més optimistes veuen possible. Bé, els més optimistes sí; posem els segons més optimistes.

He deixat pel final el sexe i les drogues. Stock pensa que, en un futur, podem separar totalment el sexe de la procreació: si es poden fer nens *millorats* en una placa de Petri, només els naturistes més fonamentalistes s'arriscaran a tenir nens normals. Aquesta profecia recorda les de Rifkin l'any 78, en el sentit que a partir Louise Brown tothom faria els nens de manera freda i mecànica. El temps li ha tret la raó —tot i que ell no sembla haver-se'n adonat— i la gent continua fent nens de la manera tradicional, a menys que tingui motius per intentar la fecundació assistida. Amb les tècniques d'elecció germinal passarà el mateix: per molt barates i disponibles que siguin, és poc probable que tothom les accepti. Després de tot, avui dia no tothom es fa les proves prenatales disponibles. Fukuyama fa una distinció molt semblant quan denuncia la línia tan fina que divideix l'ús terapèutic de les drogues i el seu ús recreacional. Si una persona no deprimida es pot sentir *encara millor* prenent un antidepressiu, això és una modificació voluntària de la naturalesa humana, que disposa que les persones han de tenir alts i baixos. Fukuyama proposa revisar el procés de definició dels usos dels fàrmacs per limitar aquestes possibilitats recreatives. La seva discussió sobre èxtasi, Prozac i Ritalina fa els mateixos salts que la resta de l'argument i, al final, deixa una lleu sensació d'irritació.

Per separat, cadascun d'aquests llibres té mancances greus de focus i contingut, i dóna una imatge del tema molt distorsionada —interessadament distorsionada. Quan Fukuyama diu que cal prohibir la clonació totalment, d'entrada, per marcar un límit

simbòlic, res a les dues-centes pàgines anteriors no justifica aquesta proposta de tan gran abast. Quan Stock diu que cal procedir heurísticament, per prova i error, és molt més raonable, però no proposa mecanismes per regular aquest procés —i, en això coincideixen, el mercat lliure no és cap garantia que aquest procés serà assenyat.

Presos en conjunt, el resultat és molt més equilibrat: la repetició dels mateixos exemples sota llums lleugerament diferents els dona un relleu més real i les exageracions panglossianes i catastrofistes d'un i altre es cancel·len, més o menys. Si, d'aquí a molts anys, algun editor s'aventura a publicar la traducció catalana d'aquests llibres, seria pràctic que ho fes en un volum únic amb doble portada que es pugui començar a llegir per una punta o l'altra. Sigui com sigui, el debat només ha fet que començar i *Our posthuman future* i *Redesigning humans* són dues bones definicions de les posicions extremes.